

PRAWA CZŁOWIEKA PRAWAMI DZIECKA W PRZESTRZENI MIĘDZYNARODOWEJ – ANALIZA DOKUMENTÓW

HUMAN RIGHTS AS CHILDREN'S RIGHTS IN THE INTERNATIONAL SPACE – DOCUMENT ANALYSIS

Iwona Staszkiwicz-Grabarczyk^{1(E-F)}, Małgorzata Barbara Dankowska-Kosman^{1(E-F)}

¹Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Polska

¹University of Warmia and Mazury in Olsztyn, Poland

Staszkiwicz-Grabarczyk, I., Dankowska-Kosman, M. (2021). Prawa człowieka prawami dziecka w przestrzeni międzynarodowej – analiza dokumentów / Human rights as children's rights in the international space – document analysis, *Rozprawy Społeczne / Social Dissertations*, 15(3), 75-85. <https://doi.org/10.29316/rs/139500>

Wkład autorów/ Authors' contribution:

- A. Zaplanowanie badań/
Study design
- B. Zebranie danych/
Data collection
- C. Dane – analiza i statystyki/
Data analysis
- D. Interpretacja danych/
Data interpretation
- E. Przygotowanie artykułu/
Preparation of manuscript
- F. Wyszukiwanie i analiza
literatury/
Literature analysis
- G. Zebranie funduszy/
Funds collection

Tabele/Tables: 0

Ryciny/Figures: 0

Literatura/References: 18

Otrzymano/Submitted:
12.04.2021

Zaakceptowano/Accepted:
28.06.2021

Streszczenie

Celem artykułu jest ukazanie praw człowieka i wynikających z nich praw dziecka w przestrzeni międzynarodowej. Przyjęte problemy badawcze odnoszą się do następujących pytań: Jakiego rodzaju dokumentem jest Powszechna Deklaracja Praw Człowieka i jakie prawa zawiera? W jakich wymiarach zostały ujęte treści Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności? Jakiego rodzaju dokumentem jest Deklaracja Praw Dziecka i czego dotyczą zasady w niej zawarte? Z jakich praw i wolności składa się Konwencja o Prawach Dziecka? Świadomość tego stanowi podstawę do zastosowania regulacji w zakresie prawa międzynarodowego i krajowego, co pozwoli unormować wszystkie kwestie związane z prawami dziecka. Znajomość praw i wiedza na ten temat, powinna posłużyć nie tylko rodzicom, lecz także tym, którzy zawodowo zajmują się opieką nad dziećmi.

Słowa kluczowe: prawa dziecka, prawa człowieka, dokumenty międzynarodowe

Summary

The aim of the article is to present human rights and the rights of the child in the international sphere. The adopted research problems relate to the following documents: the Universal Declaration of Human Rights, the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, the Declaration of the Rights of the Child and the Convention on the Rights of the Child.

Children's rights should be regarded as the subjective rights of every child. The awareness of the problem is essential to implement the regulations in the field of international and national law. It will normalize all the issues related to children's rights. Knowledge of the rights should be used not only by parents but also by people who are professionally involved in caring for children.

Keywords: children's rights, human rights, international documents

Adres korespondencyjny: Iwona Staszkiwicz-Grabarczyk, Wydział Nauk Społecznych, Instytut Nauk Pedagogicznych, Katedra Pedagogiki Społecznej i Metodologii Badań Edukacyjnych, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, ul. Żołnierska 14, 10-561, Olsztyn, Polska; email: iwona.staszkiwicz-grabarczyk@uwm.edu.pl, <https://orcid.org/0000-0003-3557-4939>, <https://orcid.org/0000-0002-4975-2583>

Copyright by: Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej, Iwona Staszkiwicz-Grabarczyk

Czasopismo Open Access, wszystkie artykuły udostępniane są na mocy licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-użycie niekomercyjne-na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe (CC BY-NC-SA 4.0, <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>).

Wprowadzenie

Prawa człowieka są efektem wielowiekowej ewolucji w podejściu do atrybutów człowieczeństwa. Prawami człowieka są podstawowe prawa każdego człowieka, tj.: powszechne (przysługują one wszystkim ludziom bez względu na pochodzenie, narodowość, kolor skóry, wyznanie, płeć, status społeczny, stan posiadania itp.), przyrodzone (nabywane są poprzez urodzenie), niezbywalne (nie można ich się zrzec) oraz nienaruszalne (nikt nie może pozbawić człowieka tych praw). Obecnie prawa człowieka są jednym z działów prawa międzynarodowego oraz jedną z dziedzin prawa konstytucyjnego.

Z kolei prawa dziecka to generalnie prawa człowieka, jednak ograniczone są prawami rodziców oraz brakiem zdolności do czynności prawnych osób małoletnich. Wynikają one z godności osobowej, jak też niepowtarzalności dziecka jako człowieka i przysługują każdemu dziecku, nie można ich go pozbawić ani się zrzec. „O prawach dziecka, tak samo jak o prawach człowieka, mówi się w relacji władza – jednostka, (zatem państwo – dziecko tak, a już rodzic – dziecko nie). Relacje rodzinne mają charakter prywatny i państwo ingeruje w nie tylko w wyjątkowych sytuacjach” (Krawczak-Chmielecka, 2017).

Początki ochrony praw dziecka datuje się na 1874 rok, kiedy w Stanach Zjednoczonych powołano organizację *New York Society for the Prevention of Cruelty to Children*. W Europie od 1880 roku zaczęły powstawać międzynarodowe towarzystwa kryminologów oraz sędziów dla nieletnich, które zajmowały się porzuconymi i bezdomnymi dziećmi. Międzynarodowe Stowarzyszenie Opieki nad Dzieckiem utworzono w 1892 roku, którego członkiem Polska została w 1928 roku. I Międzynarodowy Kongres Opieki nad Dzieckiem odbył się w 1913 roku, a w 1919 roku powstała organizacja chroniąca dzieci *Save the Children*, następnie *Radda Barnen* oraz Międzynarodowy Związek Pomocy Dzieciom w 1920 roku (Krawczak-Chmielecka, 2017).

Przełomem w kwestii praw dziecka było przyjęcie przez Zgromadzenie Ogólne Ligi Narodów w 1924 roku *Deklaracji Praw Dziecka (Deklaracja Genewska)* stanowiącą, „że ludzkość powinna dać dziecku wszystko, co posiada najlepszego [...] bez względu na rasę, narodowość i wyznanie [...]” (*Deklaracja Praw Dziecka*, 2015a). Liga Narodów jako międzynarodowa organizacja została formalnie rozwiązana w 1946 roku, a jej miejsce zajęła Organizacja Narodów Zjednoczonych. W tym też roku ONZ powołał do życia *UNICEF* (organizacja humanitarna i rozwojowa działająca na rzecz dzieci; jej pomysłodawcą utworzenia był Polak dr Ludwik Rajchman) (UNICEF Polska) i UNESCO (organizacja multilateralna koordynująca działania służące rozwojowi międzynarodowej współpracy kulturalnej, oświatowej i naukowej) (Polski Komitet ds. UNESCO).

Introduction

Human rights are the result of centuries-long evolution in the approach to the attributes of humanity. They are basic for every human being, e.g. universal (people are entitled to them regardless of their origin, nationality, colour, religion, sex, social status, property etc.), inherent (birthright), inalienable (they cannot be relinquished) and inviolable (no one can be deprived of these rights). Nowadays, human rights are one of the branches of international law and one of the areas of constitutional law.

Children's rights are, on the other hand, generally human rights, but they are limited by the parent's rights and the lack of legal capacity of minors. Children's rights result from the personal dignity as well as the uniqueness of the child as a human being, and they are vested in every child and cannot be deprived of or abandoned. "Children's rights as well as the human rights are discussed in reference to the authority-individual relationship (therefore the state – the child: yes, but a parent – a child: not). Family relations are private and the state interferes only in exceptional situations" (Krawczak-Chmielecka, 2017).

In 1874, *The New York Society for the Prevention of Cruelty to Children* was established in the United States. It was the beginning of children's rights protection. In Europe, since 1880, the international societies of criminologists and juvenile judges, who handle problems of abandoned and homeless minors, began to appear. *The International Childcare Association* was established in 1892, and Poland became a member in 1928. The 1st International Childcare Congress was held in 1913, and in 1919 the child protection organization *Save the Children* was established, then *Radda Barnen* and *The Save the Children International Union* were founded (Krawczyk-Chmielewska, 2017).

A breakthrough in children's rights issue was the adoption of the *Declaration of the Rights of the Child (The Geneva Declaration of the Rights of the Child)* by the General Assembly of the League of Nations in 1924. It stated that "mankind should give children everything they have the best [...] regardless of race, nationality and religion [...]" (*The Declaration of the Rights of the Child*, 2015). The League of Nations as an international organization was officially dissolved in 1946, and it was replaced by the United Nations. In the same year the UN established UNICEF (a humanitarian and development organization for children; its originator was Dr. Ludwik Rajchman, a Pole – UNICEF Poland) and UNESCO (a multilateral organization coordinating activities aimed at the development of international cultural, educational and scientific cooperation – Polish National Commission for UNESCO).

One of the greatest and the most enduring achievements of the United Nations was the adoption of the *Universal Declaration of Human Rights* in 1948.

Jednym z największych i najtrwalszych osiągnięć ONZ było uchwalenie w 1948 roku *Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka*, wychodzącej z założenia całkowitej obowiązywalności praw człowieka i przysługujących każdemu człowiekowi.

Kolejnym i unikalnym europejskim porządkiem prawnym w sferze ochrony praw jednostki i wzmocnienia demokracji była *Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności* uchwalona w 1950 roku. Konwencja „ze względu na jasne i dostępne procedury dochodzenia praw oraz wagę orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu w istocie stanowi ważniejszy międzynarodowy mechanizm ochrony praw dzieci w Europie” (Krawczak-Chmielecka, 2017). Europejski Trybunał Praw Człowieka stoi na straży przestrzegania praw i wolności zagwarantowanych w Konwencji a także jej protokołach, a nad wykonaniem zobowiązań wynikających dla państw z wyroków Trybunału czuwa Komitet Ministrów Rady Europy (Europejski Trybunał Praw Człowieka).

Potrzeba szczególnej troski o dziecko, opierając się na *Deklaracji Genewskiej* z 1924 roku oraz *Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka*, jak również w statutach agencji wyspecjalizowanych i organizacjach międzynarodowych, których działalność ma na celu dobro dziecka przyczyniła się do uchwalenia 20 listopada 1959 roku *Deklaracji Praw Dziecka*. Jednak najważniejszym dokumentem chroniącym prawa dziecka jest *Konwencja o Prawach Dziecka* przyjęta 20 listopada 1989 roku. W 1978 roku Polska przedstawiła w ONZ propozycję projektu dokumentu, którego autorem był prof. Tadeusz Smoczyński, co było punktem wyjścia dla kolejnych lat pracy nad *Konwencją*. Z kolei prof. Adam Łopatka był przewodniczącym grupy roboczej opracowującej tekst *Konwencji* (Krawczak-Chmielecka, 2017).

Celem artykułu jest ukazanie praw człowieka i wynikających z nich praw dziecka w przestrzeni międzynarodowej. Przyjęte problemy badawcze odnoszą się do następujących pytań: Jakiego rodzaju dokumentem jest *Powszechna Deklaracja Praw Człowieka* i jakie prawa zawiera? W jakich wymiarach zostały ujęte treści *Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności*? Jakiego rodzaju dokumentem jest *Deklaracja Praw Dziecka* i czego dotyczą zasady w niej zawarte? Z jakich praw i wolności składa się *Konwencja o Prawach Dziecka*?

Prawa człowieka a prawa dziecka w wybranych aktach prawnych

Początek XX wieku wniósł do naszej świadomości postrzeganie dzieci podmiotowo, nie jak do tej pory w kategorii przedmiotów. Prekursorami głoszącymi hasła ukazujące dzieci jako jednostki warne uwagi i mające swoje prawa byli m.in.: J. Devey, M. Montessori, R. Steiner, J. Korczak, S. Szuman. Janusz Korczak mawiał, że dziecko nie jest przyszłym człowiekiem tylko człowiekiem, co świadczy o tym,

It was based on the assumption that human rights are obligatory and they are entitled to every human being.

Another unique European legal order in the field of protection of individual rights and strengthening democracy was *The European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms* adopted in 1950. *The Convention* „due to the clear and accessible procedures for asserting rights and the importance of the European Court of Human Rights in Strasbourg's judgments constitutes in fact more important international mechanism for the children's rights protection in Europe” (Krawczak-Chmielecka, 2017). The European Court of Human Rights upholds the observation of the rights and freedoms guaranteed in *the Convention* and its protocols, and the Committee of Ministers of the Council of Europe (The European Court of Human Rights) supervises the implementation of obligations for states under the Court's judgments.

The need for special care, based on *the Geneva Declaration* (1924) and *the Universal Declaration of Human Rights*, as well as the statutes of specialized agencies and international organizations whose activities are aimed at the child's welfare, contributed to the adoption of the *Declaration of the Rights of the Child* on 20 November 1959. However, the most important document protecting children's rights is *the Convention on the Rights of the Child*, adopted on 20 November 1989. In 1978, Poland presented draft document proposal to the United Nations. The author was prof. Tadeusz Smoczyński. It was the starting point for work on *the Convention* for the following years. In turn, prof. Adam Łopatka was the chairman of the working group developing the text of *the Convention* (Krawczak-Chmielecka, 2017).

The aim of the article is to present human rights and the rights of the child in the international sphere. The adopted research problems relate to the following questions: What kind of document is *the Universal Declaration of Human Rights*, and what rights does it contain? What dimensions are the content of *the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*? What kind of document is *the Declaration of the Rights of the Child*, and what are its principles? What rights and freedoms does *the Convention on the Rights of the Child* consist of?

Human rights and children's rights in selected legal acts

The situation of children changed at the beginning of the 20th century. They started to be seen subjectively, not in the category of objects. J. Devey, M. Montessori, R. Steiner, J. Korczak, S. Szuman can be seen as the creators of slogans showing children as individuals who have their own rights. Janusz Korczak used to say that a child is not a future human being but a human being. Moreover,

że tak samo jemu jak i dorosłym przysługuje pełnia praw ludzkich. Prawa dziecka należy traktować jako prawa podmiotowe i przysługujące każdemu dziecku (w tym przypadku prawa podmiotowe wykonują w ich imieniu przedstawiciele ustawowi). Świadomość tego stanowi podstawę do zastosowania regulacji w zakresie prawa międzynarodowego i krajowego, co pozwoli unormować wszystkie kwestie związane z prawami dziecka. Znajomość praw i wiedza na ten temat, powinna posłużyć nie tylko rodzicom, lecz także tym, którzy zawodowo zajmują się opieką nad dziećmi. Dlatego też, tylko wspólne działanie wszystkich środowisk oraz świadomość dzieci może wpłynąć na egzekwowanie tych praw.

Były już Rzecznik Praw Dziecka Marek Michalak zadał pytanie: „Czy bylibyśmy w tym miejscu naszego wspólnego namysłu, społecznej i prawnej narracji nad prawami dziecka, gdyby nie Janusz Korczak, gdyby nie Jego dziedzictwo i lekcja, którą nam zostawił?” (Michalak, 2015b). Autor przyznaje, że Korczakowi nie udało się ocalić siebie oraz swoich wychowanków. Jednak zrobił coś więcej. „Ocalił dzieciństwo, ocalił człowieczeństwo, ocalił wartość wszystkich dzieci, ocalił dziecięcą i dorosłą godność” (Michalak, 2015b), która jest „przypisana każdej osobie ludzkiej, jest niezbywalna, potwierdzona prawem naturalnym. Godność można deptać, ale nie można [...] nikomu jej odebrać” (Michalak, 2015b).

Pedagogika Janusza Korczaka, odnosząca się do człowieczeństwa dziecka, polega na urzeczywistnianiu podmiotowości dziecka oraz jego praw za sprawą procesów społecznej edukacji. Wielokrotnie cytowane słowa Janusza Korczaka, że „nie ma dzieci są ludzie” i „dziecko to także człowiek tylko, że jeszcze mały...” pokazuje, że dziecko jest nie tylko obywatelem danego państwa, ale jest także partnerem dorosłego człowieka. Nadając dziecku podmiotowość, Korczak wskazywał na dialog między dorosłym a dzieckiem, który miał polegać na słuchaniu i wsłuchiwanie się w dziecko. To „nowatorskie” postrzeganie wychowania dało początek nowym relacjom międzyludzkim, charakteryzującym się wzajemnym szacunkiem oraz prawem do odmienności, tzn. poszanowaniem każdej osoby a także jej praw (Smolińska-Theiss, 2003).

Zdaniem prof. S. L. Stadniczeńko „prawa człowieka to kompozycja aksjologiczno-normatywna, w której istotą jest wzmocnienie ochrony godności osobowej istoty ludzkiej – człowieka” (Stadniczeńko, 2015). Zatem należy przyjąć, „że prawa człowieka stanowią pewną teoretyczną całość w wymiarze uniwersalnym, tworząc kryterium oceny i interwencji, by osoba mogła cieszyć się minimum równych praw i obowiązków o charakterze podstawowym” (Stadniczeńko, 2015). Prawa dziecka z kolei to „prawa człowieka, tyle, że z niektórych praw dzieci korzystają w miarę dojrzewania [...]. Dzieci, nie mając zdolności do czynności prawnych, nie mogą same dochodzić swoich praw. W ich imieniu działają rodzice lub opiekunowie prawidłowy” (Czyż, 2002).

he claimed that children and adults are entitled to full human rights.

The rights of the child should be treated as the subjective rights of every child (in this case, the subjective rights are exercised by statutory representatives on their behalf). The awareness of the problem is essential to implement the regulations in the field of international and national law. It will normalize all the issues related to children's rights. Knowledge of the rights should be used not only by parents but also by people who are professionally involved in caring for children. Therefore, only joint action of all environments and the awareness of children can affect the enforcement of these rights.

“Would we be in this place of our common reflection, social and legal narrative on children's rights without Janusz Korczak, his legacy and the lesson he left us?”, asks the former Polish Ombudsman for Children, Marek Michalak (Michalak, 2015b). The author admits that Korczak failed to save himself and his pupils. However, he did more than that: “He saved childhood, saved humanity, saved the value of all children, saved childhood and adult dignity [which is] ascribed to every human person, is inalienable, confirmed by natural law. Dignity can be trampled on, but it cannot [...] be taken from anyone” (Ibidem).

Janusz Korczak's pedagogy, related to the humanity of a child, is based on the implementation of the child's subjectivity and its rights due to the processes of social education. Korczak's repeatedly quoted phrases: “there are no children, there are people” and “a child is also a human being, but a little...” show that a child is not only a citizen of a given state, but also a partner of an adult. Korczak gives the child subjectivity and shows the importance of the dialogue between the adult and the child – hearing and listening into the child. This “innovative” perception of upbringing gives rise to new interpersonal relations, characterized by mutual respect and the right to be different, i.e. by respecting each person and their rights (Smolińska-Theiss, 2003).

According to prof. Stanisław Leszek Stadniczeńko, “human rights are an axiological-normative composition, the essence which strengthens the protection of the human being's personal dignity” (Stadniczeńko, 2015). Therefore, it should be assumed that “human rights constitute a certain theoretical whole in a universal dimension, creating a criterion of assessment and intervention so that a person can enjoy a minimum of equal rights and obligations of a basic nature” (Ibidem). On the other hand, children's rights are “human rights, except that they benefit of some rights when they are mature. [...] Children, without legal capacity, cannot assert their rights on their own. Parents or legal guardians act on their behalf” (Czyż, 2002).

Analyzing the subject literature, some documents seem to be extremely important in terms of child's rights. They are i.a. *the Universal Declaration of*

Analizując przedmiotową literaturę, niezwykle istotne w kwestii praw dziecka wydają się m.in. takie dokumenty jak: *Powszechna Deklaracja Praw Człowieka*, *Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności*, *Deklaracja Praw Dziecka* oraz *Konwencja o Prawach Dziecka*.

Powszechna Deklaracja Praw Człowieka (zwana również „Magna Carta dla całej ludzkości”) stanowi jedno z największych i najtrwalszych osiągnięć ONZ i jako rezolucja Zgromadzenia Ogólnego nie miała formalnie wiążącego charakteru, jednak jej doniosłość nie budzi wątpliwości. Powołuje się na nią wiele ustaw zasadniczych i konstytucji, a jej treść bez wątpienia wpłynęła na praktykę ustawodawczą, administracyjną i sądowniczą wielu państw na całym świecie. Deklaracja przetłumaczona została na większość języków świata, a w swej treści porządkuje postulaty dotyczące praw człowieka. Prawa człowieka i wynikające z nich prawa dziecka w Deklaracji odnoszą się przede wszystkim do uznania przyrodzonej godności, równego prawa wszystkich członków wspólnoty ludzkiej, wolności, sprawiedliwość i pokoju na świecie, m.in. poprzez popieranie rozwoju przyjaznych stosunków między narodami. Dokument gwarantuje podstawowe prawa człowieka, równouprawnienie mężczyzn i kobiet, wolność słowa i przekonań, wolność od strachu i nędzy, *popiera postęp społeczny* oraz poprawę warunków życia. Posiadanie wszystkich praw i wolności bez względu na jakiegokolwiek różnicę odnosi się do: rasy, koloru, płci, języka, wyznania, poglądów politycznych i innych, narodowości, pochodzenia społecznego, majątku, urodzenia lub jakiegokolwiek innego stanu. Deklaracja zapewnia ubezpieczenia społeczne, prawa gospodarcze, społeczne, prawa do nauki oraz do swobodnego uczestniczenia w życiu kulturalnym – niezbędne dla godności i swobodnego rozwoju osobowości. Dają także prawo każdemu do swobodnego poruszania się i wyboru miejsca zamieszkania w granicach każdego państwa, do ubiegania się o azyl i korzystania z niego w innym kraju w razie prześladowania oraz do uczestniczenia w rządzeniu swym krajem bezpośrednio lub poprzez swobodnie wybranych przedstawicieli. Zapis Deklaracji mówiący o tym, że „przyrodzona godność wszystkich członków wspólnoty ludzkiej jest podstawą wolności, sprawiedliwości i pokoju na świecie” stał się podstawą do uznania, że prawa człowieka nie są nadawane, lecz przynależą od momentu jego istnienia, tzn. przysługują jemu na własność (*Powszechna Deklaracja Praw Człowieka*).

Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności jest umową międzynarodową z zakresu ochrony praw człowieka, zawartą przez państwa członkowskie Rady Europy. Katalog podstawowych praw i wolności, mieszczący się w pierwotnym tekście Konwencji był stopniowo uzupełniany i rozszerzany w kolejnych Protokołach dodatkowych. Gwarantem przestrzegania Konwencji jest Europejski Trybunał Praw Człowieka, do którego można składać skargi indywidualne

Human Rights, the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, the Declaration of the Rights of the Child and the Convention on the Rights of the Child.

The Universal Declaration of Human Rights (also known as “Magna Carta for all mankind”) is one of the greatest and most enduring achievements of the United Nations. As a General Assembly resolution was not formally binding, but its importance is beyond doubt. *The Universal Declaration of Human Rights* is cited by many basic laws and constitutions, and its content has undoubtedly influenced the legislative, administrative and judicial lawmaking of many countries around the world. *The declaration* has been translated into most of the world's languages, and it organizes the postulates concerning human rights in its content. Human rights and the rights of the child in *the Declaration* relate primarily to the recognition of the inherent dignity, the equal and inalienable rights of all members of the human family, freedom, justice and peace in the world, i.a. by promoting the development of friendly relations between nations. The document guarantees fundamental human rights, equality between men and women, freedom of speech and belief, freedom from fear and poverty, supports social progress and the improvement of living conditions. Also, the possession of all rights and freedoms without distinction of any kind includes: race, colour, sex, language, religion, political or other opinion, national or social origin, property, birth or other status is important. *The declaration* ensures social security, economic and social rights, the right to education and the right to free participation in cultural life – necessary for the dignity and free development of the personality. It also gives everyone the right to move and reside freely within the borders of each country, to seek and enjoy asylum from persecution, and to participate in the government of their country, directly or through freely chosen representatives. In *the Declaration* it is said that “the inherent dignity of all members of the human community is the basis of freedom, justice and peace in the world” and it has become the basis for recognizing that human rights are not granted, but belong from the moment of its existence, i.e. people are entitled to their properties (*The Universal Declaration of Human Rights*).

The European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms is an international agreement on the protection of human rights, concluded by the member states of the Council of Europe. The catalogue of fundamental rights and freedoms, contained in the original text of *the Convention*, was gradually supplemented and expanded in subsequent additional Protocols. Compliance with *the Convention* is guaranteed by the European Court of Human Rights. It means that the individual and international complaints may be lodged and the rights and freedoms guaranteed therein may be enforced. The Committee of

i skargi międzynarodowe i dochodzić praw i wolności w niej zagwarantowanych. Natomiast nad wykonaniem wyroków Trybunału czuwa Komitet Ministrów Rady Europy. Obowiązkiem państw jest przedstawianie Komitetowi Ministrów informacji o działaniach podjętych lub planowanych w celu wykonania wyroku, a skarżący, organizacje pozarządowe i krajowe instytucje ochrony praw człowieka mają prawo przedstawiania uwag do tych informacji. Konwencja postrzegana jest, jako chroniąca prawa obywatelskie i polityczne, a na jej mocy ochrona udzielana jest także pewnym społecznym prawom człowieka. Prawa człowieka i wynikające z nich prawa dziecka w *Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności* odnoszą się do korzystania z praw i wolności bez żadnej dyskryminacji wynikającej z takich powodów jak płeć, rasa, kolor skóry, język, religia, przekonania polityczne i inne, pochodzenie narodowe lub społeczne, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie bądź z jakichkolwiek innych przyczyn. Każdy też ma prawo do wolności myśli, sumienia i wyznania – prawo to obejmuje wolność zmiany wyznania lub przekonań oraz wolność uzewnętrzniania indywidualnie lub wspólnie z innymi, publicznie lub prywatnie, swego wyznania lub przekonań przez uprawianie kultu, nauczanie, praktykowanie i czynności rytualne. Każdy ma prawo do wolności wyrażania opinii, jak też każdy ma prawo do poszanowania swojego życia prywatnego i rodzinnego, swojego mieszkania i swojej korespondencji. Konwencja gwarantuje prawo do swobodnego, pokojowego zgromadzania się oraz do swobodnego stowarzyszania się, włącznie z prawem tworzenia związków zawodowych i przystępowania do nich dla ochrony swoich interesów. W myśl dokumentu każdy ma prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego i nikt nie może być trzymany w niewoli lub w poddaństwie oraz nikt nie może być poddany torturom ani nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu. Mężczyźni i kobiety w wieku małżeńskim mają prawo do zawarcia małżeństwa i założenia rodziny zgodnie z ustawami krajowymi regulującymi korzystanie z tego prawa. Zgodnie z Konwencją każdy, kogo prawa i wolności zostały naruszone, ma prawo do skutecznego środka odwoławczego do właściwego organu państwowego także wówczas, gdy naruszenia dokonały osoby wykonujące swoje funkcje urzędowe oraz każdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia jego sprawy przez niezawisły i bezstronny sąd (*Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności*).

Największe znaczenie w dziedzinie ochrony praw dziecka posiadają: *Deklaracja Praw Dziecka* oraz *Konwencja o Prawach Dziecka*. Bardzo często po podpisaniu i ratyfikacji stają się one częścią krajowych porządków prawnych, tzn. nabierają odniesienia dla wewnętrznych legislacji i praktyk stosowania prawa. Polska posiada bogatą tradycję związaną z promowaniem praw dziecka. Należy tu

Ministers of the Council of Europe watches over the execution of the Court's judgments. The Committee of Ministers of the Council of Europe watches over the execution of the Court's judgments. It is the states' duty to report information about enforcing the judgment and complainant, non-governmental organisations and national human rights institutions have the right to comment on it. *The Convention* is perceived as protecting civil and political rights, and its protection is also granted to certain social human rights. Human rights and the rights of the child in *the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms* refer to the enjoyment of rights and freedoms without any discrimination based on such reasons as gender, race, colour, language, religion, political and other beliefs, national or social origin, belonging to a national minority, property, birth or any other reasons. Everyone has the right to freedom of thought, conscience and religion; this right includes freedom to change religion or belief, and the freedom to manifest, individually or jointly with others, publicly or privately, his or her religion or beliefs through worship, teaching, practicing and ritualistic activities. Everyone has the right to freedom of expression, and the right to respect for their private and family life, home and correspondence. *The Convention* guarantees the right to freedom of peaceful assembly and association with others, including the right to form and to join trade unions for the protection of one's interests. According to the document, everyone has the right to liberty and security, and no one may be held in captivity, servitude, subjected to torture or to inhuman or degrading treatment or punishment. Men and women of marriageable age have the right to marry and to found a family, in accordance with the national laws governing the exercise of this right. Pursuant to *the Convention*, everyone whose rights and freedoms have been violated has the right to an effective remedy before a competent state authority, even when the violation has been committed by people performing their official functions and everyone has the right to a fair and public hearing by an independent and impartial tribunal (*European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*).

In the field of the protection of children's rights the most important acts are the *Declaration of the Rights of the Child* and *the Convention on the Rights of the Child*. They were signed, ratified and became part of national legal orders, i.e. as a reference for internal legislation and law enforcement practices. Poland has a rich tradition of promoting children's rights. It is worth mentioning Janusz Korczak, a world-renowned and respected activist for the decent treatment of children, and Ludwik Rajchman, the originator of the international organization for children – UNICEF.

By proclaiming *the Declaration of the Rights of the Child*, the United Nations General Assembly

wspomnieć Janusza Korczaka, znanego i cenionego na świecie działacza na rzecz godnego traktowania dzieci oraz Ludwika Rajchmana, pomysłodawcę stworzenia międzynarodowej organizacji działającej na rzecz dzieci – UNICEF.

Zgromadzenie Ogólne ONZ proklamując *Deklarację Praw Dziecka* ma na celu zapewnienie szczęśliwego dzieciństwa i korzystanie z praw i swobód w niej ujętych. ONZ apelując do rodziców, mężczyzn i kobiet, stowarzyszeń, władz lokalnych i rządów krajów nakłania do uznania praw i swobód dzieci, jak też zapewnienia poszanowania praw przy pomocy środków ustawodawczych. Deklaracja składa się z 10 zasad, z których wynika, że dziecko korzysta ze wszystkich praw bez żadnego wyjątku i bez żadnej różnicy albo dyskryminacji z powodu rasy, koloru, płci, języka, wyznania, poglądów politycznych lub innych, narodowości lub pochodzenia społecznego, majątku, urodzenia lub z jakiegokolwiek innego powodu. Dziecko ma prawo do nazwiska i obywatelstwa, a w pierwszych latach życia nie wolno dziecka oddzielać od matki. Dziecko powinno rosnąć pod ochroną i odpowiedzialnością rodziców w atmosferze życzliwości oraz bezpieczeństwa moralnego i materialnego, ma prawo do odpowiedniego wyżywienia i mieszkania, rozrywek i opieki lekarskiej. Dziecko ma prawo do nauki oraz do zabaw i rozrywek, które powinny zmierzać do tych samych celów co nauka. Kładzie się także nacisk na to, by chronić dziecko przed praktykami, jakie mogą prowadzić do rasowej, religijnej lub wszelkiej innej dyskryminacji. Należy je także wychowywać w duchu zrozumienia innych, tolerancji, przyjaźni między narodami, pokoju i powszechnego braterstwa. Dziecko powinno otrzymać też takie wychowanie, które podnosi jego kulturę ogólną i umożliwi mu, w warunkach równych szans, rozwinięcie swych zdolności, wyrobienie zdrowego rozsądku oraz poczucia odpowiedzialności moralnej i społecznej, a także stanie się pożyteczną jednostką społeczeństwa. Zgodnie z Deklaracją ustawodawstwo ma stworzyć dziecku wszelkie możliwości i ułatwienia dla zdrowego i normalnego rozwoju fizycznego, umysłowego, moralnego, duchowego i społecznego, w warunkach wolności i godności, jak też dziecko ma prawo do korzystania z dobrodziejstw ubezpieczeń społecznych. Społeczeństwo i władze państwowe powinny otaczać szczególną opieką dzieci niemające rodziny albo niemające dostatecznych środków na utrzymanie, a dziecko upośledzone pod względem fizycznym, umysłowym lub społecznym należy traktować, wychowywać i otaczać szczególną opieką. Dziecko należy chronić przed wszelkiego rodzaju zaniedbaniem, okrucieństwem i wyzyskiem (*Deklaracja Praw Dziecka*).

Inicjatorem powstania *Konwencji o Prawach Dziecka* była Polska, gdyż przedłożyła Komisji Praw Człowieka ONZ jej pierwszy projekt. Postanowienia Konwencji są podstawą działalności UNICEF, który robi wszystko, aby stanowiły one kanon zasad etycznych i standardów międzynarodowych po-

aimed to ensure a happy childhood and enjoy the rights and freedoms it contains. The UN, by appealing to parents, men and women, associations, local authorities and national governments, urged the recognition of children's rights and freedoms, as well as ensuring that rights are respected through legislative measures. The declaration consists of 10 principles, according to which the child enjoys all rights without any exception and without any difference or discrimination on account of race, color, gender, language, religion, political or other opinion, nationality or social origin, property, birth or for any other reason. The child has the right to a name and citizenship, and in the first years of life, the child may not be separated from the mother. A child should grow up under the protection and responsibility of parents in an atmosphere of kindness and moral and material security, and has the right to adequate food and housing, entertainment and medical care. The child has the right to education and to games and entertainment which should have the same goals as learning. There is also an emphasis on protecting the child from practices that may lead to racial, religious or any other discrimination. They should also be educated in the spirit of understanding others, tolerance, friendship between peoples, peace and universal brotherhood. Children should also receive an education which raises their general culture and enables them, under conditions of equal opportunities, to develop abilities, common sense and a sense of moral and social responsibility, and also become a useful unit of society. According to *the Declaration*, the legislation is to create all opportunities and facilities for a healthy and normal physical, mental, moral, spiritual and social development of a child, in conditions of freedom and dignity. The child also has the right to benefit from social insurance. Society and state authorities should give special care to children who do not have a family or sufficient means to support them. Physically, mentally or socially handicapped child should be treated, educated and given special care. The child must be protected from all kinds of neglect, cruelty and exploitation (*Declaration of the Rights of the Child*).

The Convention on the Rights of the Child was created on Polish initiative. Poland proposed the drafting of the UN Convention to the UN Human Rights Commission. The provisions of *the Convention* are the basis of the activities of UNICEF, which does everything to ensure that they constitute the canon of ethical principles and standards of international behaviour towards children. The catalogue of rights included in *the Convention* relates to the best interests of the child, equality, respect for the rights and responsibility of parents and state aid. The status of children's rights is based on the assumption that a child is an independent entity, but due to its mental and physical immaturity, it requires special care and legal protection, the child as a human requires respect for their identity, dignity and

stępowania wobec dzieci. Katalog praw zawartych w Konwencji odnosi się do dobra dziecka, równości, poszanowania praw i odpowiedzialności rodziców oraz pomocy państwa. Status praw dziecka opiera się na założeniach, że dziecko jest samodzielnym podmiotem, ale ze względu na swoją niedojrzałość psychiczną i fizyczną wymaga szczególnej opieki i ochrony prawnej, dziecko jako istota ludzka wymaga poszanowania jego tożsamości, godności i prywatności, rodzina jest najlepszym środowiskiem wychowania dziecka, państwo ma wspierać rodzinę, a nie wyręczać ją w jej funkcjach. Natomiast katalog praw i wolności obejmuje prawa cywilne, socjalne, kulturalne, polityczne i w niewielkim zakresie uwzględnia prawa ekonomiczne (https://pl.wikipedia.org/wiki/Konwencja_o_prawach_dziecka).

Prawa dziecka najbardziej precyzyjnie określone zostały w Konwencji o *Prawach Dziecka*, kierującej się zasadą dobra dziecka, zasadą równości oraz zasadą pomocy państwa. W myśl Konwencji każdy człowiek uprawniony jest do korzystania z zawartych w nich praw i wolności, bez względu na jakiegokolwiek różnicę wynikające z przynależności rasowej, koloru skóry, płci, języka, religii, poglądów politycznych lub innych, narodowego lub społecznego pochodzenia, cenzusu majątkowego, urodzenia oraz jakichkolwiek innych. Rodzina powinna być otoczona niezbędną ochroną oraz wsparciem, aby mogła w pełnym zakresie wypełniać swoje obowiązki w społeczeństwie, uznaje się także wrodzoną godność oraz równe i niezbywalne prawa praw wszystkich członków rodzin. Dziecko, z uwagi na swoją niedojrzałość fizyczną oraz umysłową, wymaga szczególnej opieki i troski, w tym właściwej ochrony prawnej, zarówno przed, jak i po urodzeniu, dlatego dla pełnego i harmonijnego rozwoju swojej osobowości powinno wychowywać się w środowisku rodzinnym, w atmosferze szczęścia, miłości i zrozumienia. Zgodnie z Konwencją dziecko powinno być w pełni przygotowane do życia w społeczeństwie jako indywidualnie ukształtowana jednostka, wychowana w duchu ideałów zawartych w Karcie Narodów Zjednoczonych, a w szczególności w duchu pokoju, godności, tolerancji, wolności, równości i solidarności (*Konwencja o Prawach Dziecka*).

Konkluzje z badań

Badania miały na celu uzyskanie odpowiedzi na postawione problemy badawcze dotyczące praw człowieka i wynikających z nich praw dziecka w przestrzeni międzynarodowej.

Powszechna Deklaracja Praw Człowieka jest manifestem ideologicznym praw człowieka. Postanowienia dokumentu starano się formułować ogólnikowo, by państwa mogły je przyjąć, uwzględniając prawa cywilne, polityczne, gospodarcze, społeczne i kulturalne. Dokument składa się 30 artykułów oraz Preambuły. W Deklaracji znajdują się: motywy

privacy, the family is the best environment, the state is to support the family, not replace it in its functions. On the other hand, the catalogue of rights and freedoms includes civil, social, cultural and political rights, and to a small extent includes economic rights (https://pl.wikipedia.org/wiki/The_Convention_on_the_Rights_of_the_Child).

The rights of the child are most precisely defined in *the Convention on the Rights of the Child*, guided by the principle of the best interests of the child, the principles of equality and state aid. Pursuant to *the Convention*, every person is entitled to exercise the rights and freedoms contained therein, regardless of any differences resulting from race, colour, gender, language, religion, political or other opinion, national or social origin, property certificate, birth and any other. The family should be provided with the necessary protection and support to enable it to fulfill its responsibilities in society to the fullest extent. Inherent dignity, equal and inalienable rights of all family members are essential. A child, due to its physical and mental immaturity, requires special care and care, including appropriate legal protection, both before and after birth, therefore, for the full and harmonious development of its personality, it should be brought up in a family environment, in an atmosphere of happiness, love and understanding. According to *the Convention*, a child should be fully prepared for life in society as an individual, brought up in the spirit of the ideals contained in *the Charter of the United Nations*, and in particular in the spirit of peace, dignity, tolerance, freedom, equality and solidarity (*the Convention on the Rights of the Child*).

The United Nations General Assembly, by appealing to parents, men and women, associations, local authorities and national governments, urged the recognition of the rights and freedoms of children adopted in *the Declaration of the Rights of the Child*. However, the rights of the child are most precisely defined in *the Convention on the Rights of the Child*, guided by the principle of the child's welfare, the principles of equality and state aid.

Conclusions from the research

The research was aimed at answering the research problems concerning human rights and the rights of the child in the international sphere.

Analyzing the mentioned documents, it should be emphasized that *the Universal Declaration of Human Rights* is an ideological manifesto of human rights. The provisions of this document were tried to be generally worded so the states could adopt them having regard to civil, political, economic, social, and cultural rights. The document consists of 30 articles and the Preamble. *The Declaration* includes:

opracowania i ogłoszenia dokumentu (Preambuła), katalog podstawowych praw człowieka (art. 3-28) oraz wytyczne do interpretacji praw człowieka (Preambuła, art. 1, art. 2, art. 29, art. 30).

Treści *Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności* zostały ujęte w trzech wymiarach, tj.: wymiarze materialnym (*Konwencja* wskazuje podstawowe prawa człowieka, precyzuje ich treść, zakres i ustala obowiązek ich respektowania przez państwa-sygnatariuszy), wymiarze instytucjonalnym (*Konwencja* ustanawia „szczególne ponadnarodowe organy jurysdykcyjne właściwe do orzekania, czy państwa obowiązek ten spełniają w należyty sposób” (*Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Komentarz do artykułów 1-18*, s. 5)) oraz wymiarze proceduralnym (*Konwencja* konkretyzuje „procedurę skargi indywidualnej, pozwalającej – w dzisiejszym stanie prawnym – „każdemu” postawić zarzut, że jego prawa czy wolności zostały naruszone przez władze publiczne”) (*Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Komentarz do artykułów 1-18*).

Deklaracja Praw Dziecka jest zbiorem postulatów, które dotyczą „zapewnienia dzieciom właściwych warunków życia i rozwoju” (*Wielka Encyklopedia PWN*, s. 36). Dokument zapewnia dziecku jako człowiekowi poszanowanie godności i innych jego praw, ponieważ „ludzkość powinna dać dziecku to, co ma najlepsze” (*Deklaracja Praw Dziecka*, s. 120). *Deklaracja* składa się z Preambuły oraz 10 Zasad, by dać możliwość uczestnictwa w międzynarodowym systemie ochrony praw człowieka oraz zwrócić szczególną uwagę na znaczenie dzieci i ich miejsca w społeczeństwie. Zgromadzenie Ogólne ONZ proklamując dokument starało się zapewnić dzieciom szczęśliwe dzieciństwo, poprzez zapewnienie poszanowania ich praw za pomocą środków ustawodawczych. Zasady zawarte w *Deklaracji*, tak jak punkty w *Deklaracji Genewskiej*, nie posiadają mocy wiążącej, „stanowiły jednak jasne, powszechne i precyzyjne unaocznienie, iż prawa przynależne człowiekowi, przynależne są w takim samym stopniu dziecku. Godność dziecka jest takim samym źródłem jego praw i wolności jak godność człowieka dorosłego jest źródłem dla jego praw i wolności” (Durczak K., <http://pokojadwokacki.pl/dluga-droga-do-konwencji-praw-dziecka-kinga-durczak/>).

Z kolei *Konwencja o Prawach Dziecka* „jest uniwersalnym instrumentem, nie tylko chroniącym te prawa, ale pozwalającym na uświadomienie ludziom wartości ich dzieciństwa, a tym samym człowieczeństwa” (Michalak 2015a, s. 9). Zapisane prawa w *Konwencji* można podzielić na: prawa i wolności osobiste (prawo do życia i rozwoju, prawo do nazwiska, imienia, obywatelstwa, wiedzy o własnym pochodzeniu, prawo do swobody myśli, sumienia i wyznania, prawo do wyrażania własnych poglądów i występowania w sprawach dotyczących dziecka, w postępowaniu administracyjnym i sądowym, prawo do wychowywania w rodzinie

the reasons for the development and publication of the document (the Preamble), the catalogue of fundamental human rights (Articles 3-28) and guidelines for the interpretation of human rights (the Preamble, Art. 1, Art. 2, Art. 29, Art. 30).

The content of *the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms* has been presented in three dimensions, i.e. the material dimension (*the Convention* specifies fundamental human rights and their content, scope and establishes the obligation to respect them by signatory states), the institutional dimension (*the Convention* establishes „special supranational jurisdictional bodies competent to adjudicate whether states fulfill this obligation properly”; *The Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. Commentary to Articles 1-18*, p. 5) and the procedural dimension (*the Convention* specifies that the „individual complaint procedure, allowing – in the present state of law – »everyone« to charge that their rights or freedoms have been violated by public authorities”, *Ibidem*).

The Declaration of the Rights of the Child is a set of postulates concerning „providing children with proper living and development conditions” (*Wielka Encyklopedia PWN*, 2002, p. 36). This document ensures that the child as a human being respects the dignity and other child's rights, because “humanity should give a child the best it has” (*the Declaration of the Rights of the Child*, 2015, p. 120). *The Declaration* consists of the Preamble and 10 Principles to enable participation in the international system of human rights protection and pay special attention to the importance of children and their place in society. Proclaiming the document, the UN General Assembly tried to guarantee a happy childhood for children by ensuring that their rights are respected by legislative measures. The principles which are mentioned in *The Declaration*, like the points in *the Geneva Declaration*, had no binding force, “they were, however, a clear, universal and precise illustration that human rights belong to the child to the same extent. The dignity of a child is the same source of rights and freedoms as the dignity of an adult is a source of rights and freedoms” (Durczak, 2017).

On the other hand, *the Convention on the Rights of the Child* “is a universal instrument, which not only protect these rights, but allows making people aware of their childhood values, and therefore humanity” (Michalak, 2015a, p. 9). The written rights in *the Convention* can be divided into: personal rights and freedoms (the right to life and development, the right to a name and nationality, knowledge of origin, the right to freedom of thought, conscience and religion, the right to express views and appear in matters relating to the child, in administrative and court proceedings, the right to be brought up in the family and to contact parents in the case of separation, the right to be free from physical or mental violence, exploitation, sexual abuse and any cruelty, no recruiting any person who has not

i kontaktów z rodzicami w przypadku rozłączenia z nimi, prawo do wolności od przemocy fizycznej lub psychicznej, wyzysku, nadużyć seksualnych i wszelkiego okrucieństwa, prawo nierekrutowania do wojska poniżej 15 roku życia), prawa socjalne (prawo do odpowiedniego standardu życia, prawo do ochrony życia, prawo do zabezpieczenia socjalnego, prawo do wypoczynku i czasu wolnego), prawa kulturalne (prawo do nauki, prawo do korzystania z dóbr kultury, prawo do informacji, prawo do znajomości swoich praw), prawa polityczne (prawo do stowarzyszania się i zgromadzeń w celach pokojowych).

Zatem *Konwencja o Prawach Dziecka*, która nazywana jest też „światową konstytucją praw dziecka” zobowiązuje państwo do zapoznania się z jej treścią, w szczególności organy władzy sądowniczej oraz organy ochrony i pomocy prawnej, a ich decyzje nie mogą być sprzeczne z postanowieniami dokumentu. Sygnalizuje się też, że *Konwencja* jest dokumentem, który ulega różnym zmianom, m.in. zmianom społecznym, jednak interpretacja jej zapisów zawsze ma zabezpieczać szeroko pojęty interes dziecka.

Podsumowując rozważania dotyczące praw, można powiedzieć, że prawa dziecka są odbiciem praw człowieka i ściśle są związane z funkcjonowaniem państwa. Dzieci są najmłodszymi obywatelami kraju, w którym żyją, a więc ich prawa mieszczą się również w normach przysługujących wszystkim *członkom społeczeństwa*. Mają, zatem prawo, m.in. do uzyskania obywatelstwa, posiadania nazwiska, swobodnego wyrażania poglądów i poszanowania ich przez dorosłych, czy wolność od przemocy fizycznej i psychicznej, wyzysku, nadużyć seksualnych itp. Należy podkreślić, że dziecku przysługują jeszcze specjalne uprawnienia, które mają mu zapewnić odpowiednie warunki do odpowiedniego standardu życia, ochrony zdrowia, jak i pełnego rozwoju jego osobowości, realizującego się poprzez prawo do nauki, czy korzystania z dóbr kultury. Niezależnie od dokumentów międzynarodowych, dziecko jest chronione przez obowiązujący w danym państwie system prawny. Dziecko nabywa swych praw wraz ze swoimi narodzinami. Praw tych nikt nie może dziecku pozbawić. Dziecko znające swoje prawa jest w stanie świadomie z nich korzystać. Zaczyna rozumieć, że jest traktowane przez Państwo podmiotowo, a nie przedmiotowo, że ma prawa, które muszą być respektowane.

Literatura / References:

1. Czyż, E. (2002). *Prawa dziecka*. Warszawa: Helsińska Fundacja Praw Człowieka.
2. *Deklaracja Praw Dziecka* przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Ligi Narodów w 1924 roku (2015a), W: P.J. Jaros, M. Michalak (red.), *Prawa dziecka. Dokumenty Organizacji Narodów Zjednoczonych*, Warszawa: Biuro Rzecznika Praw Dziecka, http://brpd.gov.pl/sites/default/files/prawa_dziecka_-_zbior_dokumentow_onz_0.pdf (data dostępu: 06.12.2020).
3. *Deklaracja Praw Dziecka* uchwalona 20 listopada 1959 roku (2015b). W: P.J. Jaros, M. Michalak (red.), *Prawa dziecka. Dokumenty Organizacji Narodów Zjednoczonych*. Warszawa: Biuro Rzecznika Praw

- Dziecka, http://brpd.gov.pl/sites/default/files/prawa_dziecka_-_zbior_dokumentow_onz_0.pdf (data dostępu: 06.12.2020).
4. Durczak, K., *Długa droga do Konwencji Praw Dziecka*, <http://pokojadwokacki.pl/dluga-droga-do-konwencji-praw-dziecka-kinga-durczak/> (data dostępu: 01.12.2020).
 5. *Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności* uchwalona 4 listopada 1950 roku, https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_POL.pdf (data dostępu: 28.11.2020).
 6. *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności* (2010), w: L. Garlicki (red.), *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Komentarz do artykułów 1-18*, Tom I, Warszawa: Wydawnictwo C.H. BECK.
 7. *Konwencja o Prawach Dziecka* przyjęta 20 listopada 1989 roku (2015c). W: P.J. Jaros, M. Michalak (red.), *Prawa dziecka. Dokumenty Organizacji Narodów Zjednoczonych*. Warszawa: Biuro Rzecznika Praw Dziecka, http://brpd.gov.pl/sites/default/files/prawa_dziecka_-_zbior_dokumentow_onz_0.pdf (data dostępu: 04.12.2020).
 8. Krawczak-Chmielecka, A. (2017). O rozwoju praw dziecka w Polsce i na świecie, *Dziecko Krzywdzone*. Teoria, badania, praktyka, 16(2).
 9. Michalak, M. (2015a). *Wstęp*. W: S.L. Stadniczeńko (red.), *Konwencja o Prawach Dziecka. Wybór zagadnień (artykuły i komentarze)*. Warszawa: Biuro Rzecznika Praw Dziecka.
 10. Michalak, M. (2015b). *Korczakowskie prawo do społecznej partycypacji dziecka. Dziecięce obywatelstwo*, W: S.L. Stadniczeńko (red.), *Konwencja o Prawach Dziecka. Wybór zagadnień (artykuły i komentarze)*. Warszawa: Biuro Rzecznika Praw Dziecka.
 11. Polski Komitet ds. UNESCO, <https://www.unesco.pl> (data dostępu: 15.11.2020).
 12. *Powszechna Deklaracja Praw Człowieka* uchwalona 10 grudnia 1948 roku (2015d). W: P.J. Jaros, M. Michalak (red.), *Prawa dziecka. Dokumenty Organizacji Narodów Zjednoczonych*. Warszawa: Biuro Rzecznika Praw Dziecka, http://brpd.gov.pl/sites/default/files/prawa_dziecka_-_zbior_dokumentow_onz_0.pdf (data dostępu: 04.12.2020).
 13. Smolińska-Theiss, B. (2003), Plich, T. (red.). *Dzieciństwo*, W: *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, Tom I. Warszawa: Wydawnictwo Akademicki „Żak”.
 14. Smolińska-Theiss, B. (2015). *Korczakowskie źródła praw dziecka: prawo naturalne, prawo natury, prawa życia*. W: *Konwencja o prawach dziecka. Wybór zagadnień (artykuły i komentarze)*, Warszawa: Biuro Rzecznika Praw Dziecka.
 15. Stadniczeńko, S.L. (2015). *Prawa dziecka częścią składową systemu praw człowieka i obywatela*. W: S.L. Stadniczeńko (red.), *Konwencja o Prawach Dziecka. Wybór zagadnień (artykuły i komentarze)*. Warszawa: Biuro Rzecznika Praw Dziecka.
 16. UNICEF Polska, <https://www.unicef.pl>
 17. *Wielka Encyklopedia PWN*, (2002), Tom 7, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
 18. https://pl.wikipedia.org/wiki/Konwencja_o_prawach_dziecka, dostęp: 26.06.2021.